

Tietoa borrelioosista

Borrelioosi on punkin eli puutiaisen puremasta ihmiseen tarttuva bakteeritauti. Nimensä tauti on saanut aiheuttajastaan Borrelia-bakteerista. Taudin moderni historia alkoi 1970 luvulla Lymen kaupungista Yhdysvaltojen itärannikolla. Siksi tautia kutsutaan myös Lymen borreliosiksi. Taudin tärkeimmät oireet ovat tunnettu Euroopassa lääketieteellisessä kirjallisuudessa jo yli sadan vuoden ajan.

Punkki viihtyy parhaiten kosteahkossa aluskasvillisuudessa, mistä se tarttuu kaikkeen liikkuvaan, myös satunnaisen ohikulkevan ihmisen matkaan. Sokea punkki hakeutuu lämmön hokuttelemana iholle saadakseen kehitykselleen välttämättömän veriaterian. Ravinnonhaku on aktiivisimmillaan keväällä ja loppukesästä.

Punkin pitää olla tuntikausia kiinni ihmisen ihossa ennen kuin sen mahdollisesti kantama Borrelia-bakteeri tarttuu. Siksi arviolta vain joka 50. puutiaisen purema aiheuttaa borreliositartunnan ihmiselle. Suomessa borrelioosiin sairastuu vuosittain noin 2000–3000 ihmistä. Viime vuosina borreliositartunnan saaneiden määrä Suomessa on kasvanut.

Ihottuma on borreliosin tavallisin ensioire

Tavallisin borreliosin oire on laajeneva ihottuma, erythema migrans. Se todetaan noin puolella tautiin sairastuneista. Borrelia-bakteeri voi pian tartunnan jälkeen levitä myös muualle elimistöön ja aiheuttaa monenlaisia oireita. Näistä tavallisimpia ovat lämmön nousu, kipuilu ja väsymys. Myöhemmässä vaiheessa tavallisimpia borreliosin oireita ovat erilaiset neurologiset oireet kuten hermosäryt ja erilaiset puutosoireet, tavallisimpana kasvohermon halvaantuminen sekä nivelsäryt ja -tulehdukset. Borreliosissa esiintyy joskus myös pitkäaikaisia ihottumamuutoksia erityisesti raajojen ääreisosissa.

Miten diagnoosi selviää?

Borrelioosiin sairastuneen taudin vaiheissa on usein tyypillisiä seikkoja kuten oireiden alkaminen kesän–syksyn kuluessa, oleskelu punkkialueella, punkin puremat, erythema migrans ja muut taudille tyypilliset varhaisoireet, jotka johdattavat tautia tuntevan lääkärin oikeaan diagnoosiin. Laboratoriotutkimuksista on hyötyä epätyypillisissä tautitapauksissa ja pitkäaikaisessa taudissa. Tavallisin laboratoriotesti on verinäytteestä tutkittava vasta-ainetestä. Testi on negatiivinen taudin alkuvaiheessa. Se muuttuu positiiviseksi kahdessa kolmessa viikossa infektion alkamisesta. Pitempään jatkuneessa taudissa vasta-aineet ovat vahvasti koholla.

Varhaisessa taudin vaiheessa borrelioosi hoidetaan suun kautta otettavalla antibiootilla ja hoitotulokset ovat erinomaiset. Pitkään jatkuneessa borreliosissa antibiootti otetaan joko suun kautta tai laskimonsisäisesti. Silloinkin bakteeri saadaan häädettyä, mutta potilaalle voi jäädä haittaavia pitkäaikaisoireita asianmukaisesta lääkemuutoksesta huolimatta. Tällöin voi olla kyse borreliainfektion jättämästä pysyvästä kudosaivaurioista tai infektion laukaisemasta immunologisesta reaktiosta.

Ehkäisy on parasta hoitoa!

Punkin puremilta voi välttyä pukeutumalla pitkälahkeisiin ja -hihaisiin vaatteisiin punkkialueilla liikuttaessa. Kesämökin pihapiirissä on hyödyllistä pitää aluskasvillisuus leikattuna. Maaston kuivuessa punkkikin viihtyy siinä huonommin. Mahdollisimman varhainen punkin poisto iholta on tärkeä tautia ehkäisevä toimenpide. Päivittäinen punkkisyynti – kotieläimiä unohtamatta – on hyvä tapa ehkäistä borrelioosia. Borrelioosia vastaan ei toistaiseksi ole saatavilla rokotetta.

Puutiaisaivotulehdus eli Kumlingen tauti

Borreliabakteerin lisäksi punkki levittää Suomessa myös aivotulehdusta, puutiaisenkefaliittia aiheuttavaa virusta. Suomalaisissa punkeissa enkefaliitti- eli aivotulehdusvirusta esiintyy rajoitetuilla alueilla lähinnä ulkosaaristossa ja Ahvenanmaalla. Joitakin tartuntoja on todettu myös merenkurkussa, Kaakkois-Suomessa ja Helsingin edustalla Isosaarella. Näillä alueilla noin joka sadas punkki kantaa enkefaliittivirusta. Tautiin ei ole parantavaa hoitoa, mutta sitä vastaan on olemassa tehokas rokote.

Punkit kotieläimissä

Koiraa tai kissaa tehokkaampaa "punkkiharavaa" tuskin löytyy. Punkin asuttamilla alueilla kotieläimestä saattaa löytyä kymmeniä punkkeja päivittäin. Punkit voivat kulkeutua sisätiloihin kotieläimen mukana ja tarttua ihmisiin. Sisätiloissa punkki voi elää kuukausia vain vähäisellä kosteudella. Kotieläimet on hyvä kammata punkkialueilla päivittäin tiheällä kammalla. Samalla voi poistaa eläimen nahkaan jo tarttuneet punkit. Kotieläimillä oireinen borrelioosi on harvinaisempi kuin ihmisellä, mutta myös niillä voi olla esimerkiksi nivel- ja hermosto-oireita. Borrelioosi hoidetaan eläimillä antibiooteilla samoin periaattein kuin ihmisillä.

Koska lääkäriin?

Punkin purema on useimmiten vaaraton. Jos pureman jälkeen lähiviikkojen kuluessa iholle ilmaantuu useamman senttimetrin läpimittaiseksi laajeneva ihottumamuutos, on syytä ottaa yhteyttä lääkäriin. Lääkärissä käynti on myös paikallaan, jos punkin pureman jälkeen lähiviikkojen kuluessa lämpö nousee, väsyttää tai on erilaisia kipuja.

Lisätietoa:

Tietoa punkin levittämistä taudeista -esite
asiantuntijana LKT Miikka Peltomaa
Suomen Reumaliitto ry., 09 476 155
www.reumaliitto.fi/punkki